VÁMOSATYA

Református templom

ВАМОШАТЯ – *Реформатська церква*
VÁMOSATYA – *The Calvinist Church*
VÁMOSATYA – *Reformierte Kirche*

A középkori templomok útja címen született meg az a tematikus útvonal, amely a Kárpát-medencében egyedülálló vallási és kulturális örökséggel szeretné mélyrehatóan megismertetni az érdeklődőket. Ez a tematikus útvonal hivatott bemutatni a valaha egy történeti régiót alkotó, Északkelet-Magyarország, Kárpátalja, valamint a Partium északi részének középkori egyházi örökségét. Az útvonal területileg a magyarországi Szabolcs-Szatmár-Bereg, a romániai Szatmár és az ukrajnai Kárpátalja megyén halad keresztül, amelyet behálózzák közös történelmi gyökerek. Kárpátalja középkori templomai jelentik a nyugati keresztény keleti határvonalát, itt ér véget gótika és veszi kezdetét a fa templomok földje és az ortodoxia. A viharos történelmű Kárpátalján viharos múltja volt a templomoknak is. Sokuk elpusztult a tatárjárás után, a reformáció előretörésével sorra a protestánsokhoz kerültek, számos leégett a kora újkor szabadság küzdelmeiben, a szovjet időkben, több esetben Isten házából ateista múzeum lett. Mára az idő, a történelem megnyugodott és az egyházi örökség turista látványossággá vált.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, középkori templomokban Magyarország egyik leggazdagabb vidéke, a középkori templomoknak itt olyan sűrű hálózatuk maradhatott fent, amely egyedülálló. Szatmár és Bereg középkori egyházi örökségének egyedi hangulatát idézik a kisméretű templomok, a melléjük épített fa harangtornyok, a gazdagon fennmaradt középkori freskók, a festett karzatok, a díszes kazettás mennyezetek, faragott szószékek. Az Alföld középkori templomainak nagy része a török dúlások áldozatává vált. Ez a vizek által körbezárt vidék azonban távol tartotta magától a hódító hadakat, az idegen kultúrákat. Így maradhattak fent páratlan gazdagságukban és szépségükben ezek a kis középkori templomok, amelyek ékszerdobozai ennek a vidéknek.

www.temple-tour.eu
http://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja

Тематичний маршрут під назвою «Шляхами середньовічних церков» був створений з метою докладного ознайомлення зацікавлених з цією винятковою клерикальною та культурною спадщиною Карпатського басейну. Цей тематичний шлях покликаний на представлення церковної спадщини середньовіччя колись єдиного історичного регіону – Північно-східної Угорщини, Закарпаття, а також північної частини Парціуму. Наявний шлях територіально охоплює область Сабольч-Сатмар-Береґ в Угорщині, повіт Сату-Маре у Румунії і Закарпатську область України, в якому переплітаються спільні історичні корені.

Середньовічні церкви Закарпаття являють собою східну межу західного християнства, тут завершується готика і починається край дерев'яних церков та ортодоксія. Бурхлива історія Закарпатського краю відображає також і бурхливе минуле церков. Багато з них було спустошено за часів татарської навали, з прориванням реформації вони одна за одною опинялися у володінні протестантів, значна кількість з них згоріла на кострі визвольної боротьби нової ери, а за радянські часи більшість домів Господніх стали музеями атеїзму. На сьогодні часи та історія утихомирились, і церковна спадщина стала туристичним видовищем. Область Сабольч-Сатмар-Береґ є одним із найбагатших на середньовічні церкви краєм Угорщини, тут залишилася така багата ланка церков середніх віків, яка у своєму порозумінні являється унікальною. Церкви малих розмірів Сатмарського та Березького країв, зі зведеними біля них дерев'яними дзвіницями, збереженими до нас середньовічними фресками, розмальованими хорами, орнаментальними кесонними стелями та різьбленими амвонами, відтворюють винятковий настрій середньовічної церковної спадщини. Більша частина середньовічних церков Альфельдського краю стала жертвою татарського нашестя. Однак цей, окутаний водами, край не допускав до себе ворожнече військо, чужу культуру. Таким чином він міг зберегти в своїй незрівнянній помпезності та красі ці маленькі середньовічні церкви, які безсумнівно є родзинками цього краю.

UK

The Route of Medieval Churches is the name of the thematic route designed with the intention of thoroughly familiarising interested tourists with a unique religious and cultural heritage in the Carpathian Basin. This thematic route was created with the purpose of presenting the medieval ecclesiastical heritage of three geographical units, which formed a historical region in the past: Northeast Hungary, Kárpátalja (Subcarpathia) and the northern area of the region called Partium. The route crosses Szabolcs-Szatmár-Bereg county on Hungarian territory, Szatmár/Satu Mare county in Romania and Transcarpathia (Zakarpatska oblast') in Ukraine. A web of common historical roots ties together these three administrative units.

The medieval churches in Kárpátalja (Subcarpathia) represent the eastern frontier of Western Christianity, this is the region where Gothic architecture meets the wooden churches characteristic to the Greek Orthodox denomination. The region itself had a tumultuous history and the past of its churches constitutes no exception with regard to this observation. Many of them had been destroyed during the Mongol Invasion of Europe, the remaining ones were seized one after another by the Calvinists as the Reformation gained ground, a large number burned down during the freedom fights of Early modern history and, in Soviet times, churches were often transformed into museums for atheists. We live now in peaceful times, in a calm period of history - hence, churches became tourists' attractions.

Szabolcs-Szatmár-Bereg county is one of the richest areas in Hungary in what concerns medieval churches. A unique network of medieval churches has been preserved here. The small churches, the wooden belfries standing next to them, the medieval frescoes which still exist in so many places, the painted galleries, the richly decorated coffered ceilings and the carved pulpits evoke the unique atmosphere characteristic to the ecclesiastical heritage of the historical Szatmár and Bereg counties. Unfortunately, the major part of the medieval churches on the Great Hungarian Plain (Alföld) have been devastated by the Ottoman Turks. Nonetheless, the waterways and lakes surrounding this region kept conquering armies and foreign cultures away. In this manner, these tiny medieval churches, real jewels of this area, could have been preserved together with their unparalleled richness and beauty.

www.temple-tour.eu
http://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja

DE

Unter dem Titel Straße mittelalterlicher Kirchen wurden eine thematische Tour zusammengestellt, die das einzigartige religiöse und kulturelle Erbe des Karpatenbeckens umfassend vorstellen möchte. Diese thematische Tour führt durch die einst eine zusammenhängende historische Region bildenden Gegenden von Nordostungarn, Transkarpatien sowie den nördlichen Teil von Partium und macht an den schönsten, sakralen Bauten aus dem Mittelalter halt. Die Tour verläuft durch das ungarische Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg, den rumänischen Kreis Satu Mare und das ukrainische Transkarpatien, ein Landstrich, der durch gemeinsame historische Wurzeln verbunden ist.

Die mittelalterlichen Kirchen von Transkapazitäten bedeuten die östliche Grenzlinie des westlich geprägten Christentums, wo die Gotik endet und das Gebiet der Holzkirchen und des orthodoxen Christentums beginnt. In Transkarpatien mit seiner turbulenten Geschichte blieben auch die Kirchen nicht von den Turbulenzen verschont. Viele von ihnen wurden nach dem Tatarensturm zerstört, eine ganze Reihe wurde mit der Ausbreitung der Reformation in protestantische Kirchen umgewandelt, zahlreiche Kirchen brannten in den Freiheitskämpfen der frühen Neuzeit nieder, zu Zeiten der Sowjetmacht wurden mehrere Gotteshäuser als atheistische Museen genutzt. Heute beruhigten sich die Zeiten und das sakrale Erbe wurde zur Touristenattraktion.

Das Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg ist eine der an mittelalterlichen Kirchen reichsten Gegenden in Ungarn, die frühen Kirchen blieben hier in einem so dichten Netz erhalten, das einzigartig ist. Die kleinen Kirchen, die daneben gebauten Glockentürme aus Holz, die vielfach sichtbaren mittelalterlichen Fresken, die bemalten Emporen, die geschmückten Kassettendecken, die geschnitzten Kanzeln beschwören die einzigartige Atmosphäre des mittelalterlichen sakralen Erbes von Szatmár und Bereg herauf. Das von Gewässern umgebene Gebiet hielt die Truppen auf ihren Eroberungszügen und auch fremde Kulturen fern, deshalb konnten die kleinen mittelalterlichen Kirchen in ihrem einzigartigen Reichtum und in ihrer Schönheit erhalten bleiben, die architektonische Kleinodien dieser Gegend sind.

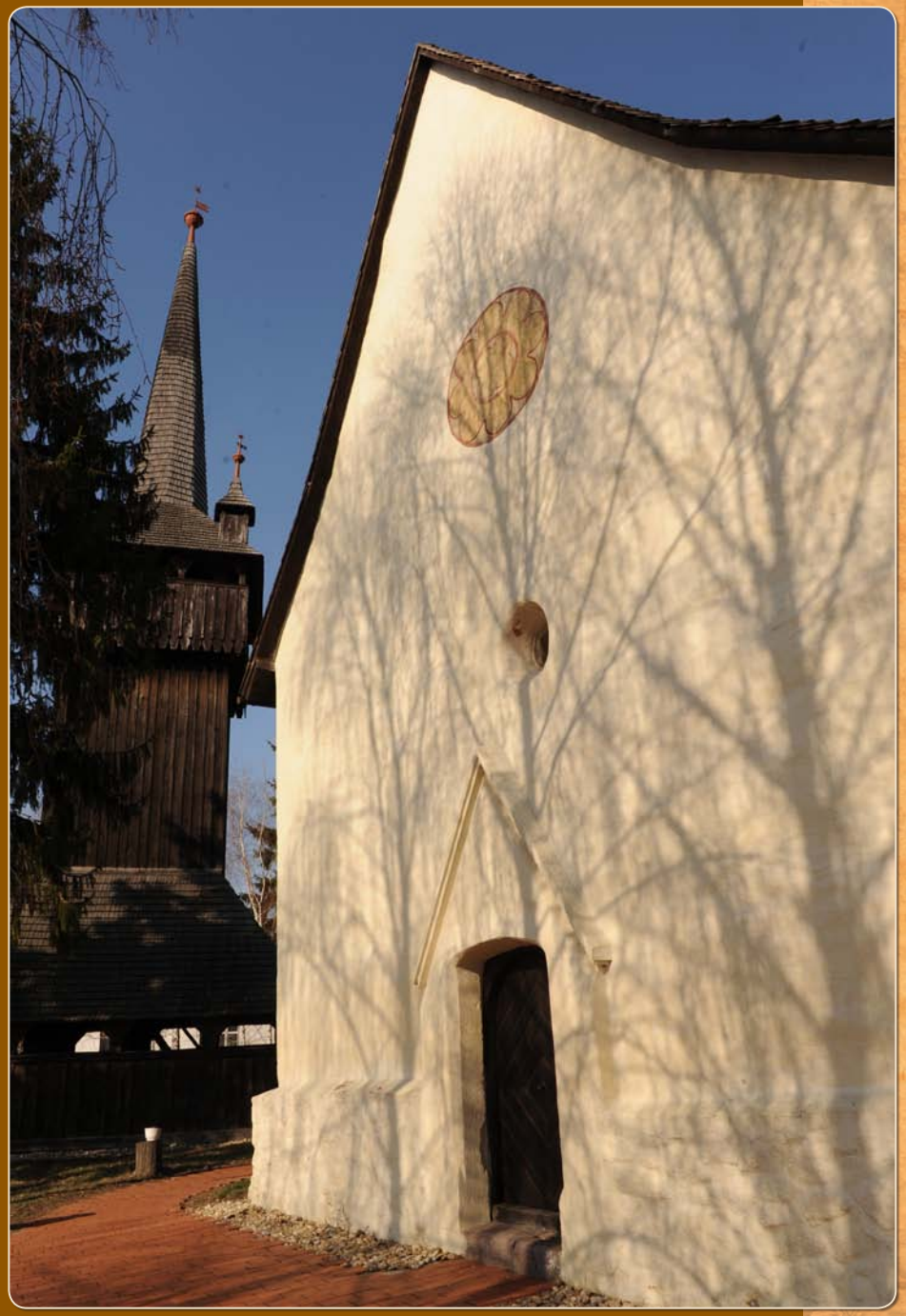

H

VÁMOSATYA

Református templom

A település eredeti nevét (Atya) személynévből képezték, 1289-ben szerepel először oklevélben. A falu papját 1321-ben említik. A település Vámos jelzőjét a szatmári Atya községtől való megkülönböztetés miatt kapta. A falu templomát Szent György tiszteletére szentelték, 1565 körül lesz a reformátusoké. Az épület szentélye keletelt, egyenes záródású, a falu központjában találjuk. Hajója téglalap alaprajzú, ehhez egyenes záródású, négyzetes és alacsonyabb szentély kapcsolódik. A sarkokat, kivéve az északkeletit, szépen faragott kváderkövekből építették. A szentély keleti és déli falán egy-egy keskeny, csúcsíves záródású ablak nyílik. A keleti ablakon vörös színű festés van. A hajó déli falán három ablak nyílik, az egyik egy körablak, és a déli falon találjuk a templom bejáratát. A nyugati fal tengelyében is találunk egy kőkeretes kaput. A belsőben a fatáblás, 1769-ben készült síkmennyezettel ellátott hajót csúcsíves diadalív választja el a szentélytől.

A szentélyt kőbordás boltozat fedi, címerpajzsos zárókövén a Gutkeled nemzetség címerét látjuk. A délkeleti bordaindítás stilizált fejet ábrázol. Az északi falon kőkeretes sekrestyeajtót, mellette csúcsíves szentségtartó fülkét találunk. A déli falban ülőfülkét alakítottak ki. Az oldalfalakat egységesen fehérre meszelték, néhol a helyreállítás bemutatta a református korban készült díszítőfestést. A templomot 1971-ben kezdték kutatni, az ezt követő helyreállítás igyekezett minden fontos építészeti részletet bemutatni. A templomon több építési szabálytalanság található, ennek ellenére a kutatók álláspontja szerint egy építési periódusban épült, valószínűleg a Gutkeled nemzetség Farkas ágának tagjai birtoklása idején, 1289 és 1334 között.

A környéken több hasonló alaprajzi elrendezésű, egyenes záródású szentéllyel, kőbordás keresztboltozattal ellátott templomot találunk, ilyenek Csaroda, Márokpapi és Lónya templomai. A határ túloldalán, a kárpátaljai részen Nagybégány és Técső templomai is ebbe a csoportba tartoznak. Korábban feltételezték, hogy az említett templomok egymással szoros kapcsolatban lévő mesteremberek alkotásai. Ha ez nem is biztos, a templomok rokonsága feltűnő, és a templomút turisztikailag is szerencsésen kapcsolja össze középkori építészetünk e fontos emlékeit.

UA

ВАМОШАТЯ
Реформатська церква

Назва поселення Атя, що походить від власного імені, вперше згадується в грамотах 1289-го року. Сільський священик згадується вперше у 1321-му році. Приставку Вамош поселення отримало для того, щоб відрізнити його від сатмарського села Атя. Сільську церкву було освячено в честь Св. Георгія, вона перейшла до реформатів близько 1565 року. Престол церкви орієнтований на схід, вона має пряме завершення, знаходиться в центрі села. Її неф є прямокутним в плані, до нього примикає нижча за нього, квадратна апсида з плоским завершенням. Кути церкви побудовані із гарно витесаних квадрів, за винятком північно-східного. На східній та південній стінах апсиди прорізано по одному вузькому вікну зі стрілчастим завершенням. На східному вікні нанесене червоне фарбування. На південній стіні нефу є три віконні прорізи, один з яких круглий, і на південній стіні знаходиться вхід до церкви. На осі західної стіни також знаходиться вхідний портал з кам'яною рамою.

У внутрішньому інтер'єрі неф з плоскою, покритою дерев'яними плитами стелею, що виготовлена в 1769-му році, відокремлений від святилища стрілчастою тріумфальною аркою. Апсида перекрита нервюрним склепінням, на замковому камені якого зображено гербовий щит родини Ґуткеледів. П'ята південно-східної нервюри зображає стилізовану голову. На північній стіні розташовані двері сакристії з кам'яною рамою, поруч розташована дароносиця зі стрілчастою аркою. В південній стіні влаштовано седілію. Бокові стіни рівномірно побілено, в деяких місцях реставрація показала декоративне фарбування, нанесене в епоху реформації.

Дослідження церкви почалося в 1971-му році, а подальша реставрація намагалася показати всі важливі архітектурні деталі. На будівлі церкви знайдено численні будівельні неточності, але наперекір цьому, на думку дослідників – церква була зведена в один будівельний період, ймовірно, коли вона знаходилася у власності членів родової гілки Фаркашів з роду Ґуткеледів, між 1289 і 1334 роками.

В цьому регіоні знаходиться декілька церков, що є подібними в плані, мають апсиду з прямим завершенням, перекриті сітчастим склепінням з кам'яними нервюрами – це такі, як церкви сіл Чарода, Марокпапі, Лоня. З другого боку кордону, на закарпатській частині – до цієї групи, частково, відносяться і церкви у Великій Бийгані та Тячеві. Раніше припускали, що згадані церкви були витворами будівельних майстрів, які були в тісному зв'язку між собою. Та навіть, якщо це і не підтверджено, подібність цих церков впадає в очі, і з туристичної точки зору, церковний шлях також вдало поєднує ці важливі пам'ятки нашої середньовічної архітектури.

UK

VÁMOSATYA
The Calvinist Church

The initial name of the settlement (Atya) was derived from the name of a person. The settlement was mentioned in a diploma for the first time in 1289, while its priest in 1321. The attribute Vámos was added to the name of the settlement in order to differentiate it from another commune called Atya, but situated in the Szatmár area. The village church was dedicated to Saint George and started to be used by the Calvinists around 1565. The sanctuary of the building is oriented and ends in a straight line, while the edifice itself is located in the village centre. The nave of the church has a rectangular base and is connected to a square-based sanctuary ending in a straight line. The sanctuary's height is lesser than the nave's height. The corners, except for the northeast corner, are decorated with beautifully carved quoin stones. On the eastern and southern walls of the sanctuary, one can see a narrow window spanned by a lancet arch. The eastern window still has some remainders of red paint on it. Three windows and the gate of the church divide its southern wall. One of the windows is circular. Another gate, enclosed in a stone frame can be found in the middle of the western wall, too.

On the inside, the nave is covered with a wooden coffered ceiling made in 1769, which is separated from the sanctuary by a lancet arch. The vault in the sanctuary is a rib vault with ribs made of stone and its keystone is decorated with the coat of arms of the Gutkeled clan. The canopy suporting the rib on the southeast side is decorated with a stylised head. On the northern wall, one can see the gate of the sacristy, encased in stone, and a tabernacle spanned by a lancet arch. The southern wall is divided by a sedilia. The southern and the northern walls of the nave were covered with white lime coating, however, during restoration, the decorative painting applied in the Calvinist period of the church has been revealed in certain places.

Exploration of the church started in 1971 and was followed by a restoration when an attempt was made to present all architecturally relevant details. Several smaller building inaccuracies characterise the church. Nonetheless, experts argue that it had been built during a single period, between 1289 and 1334, when the Farkas branch of the Gutkeled clan owned the village.

Several churches in the area share this layout, have a sanctuary enclosed by a straight line and are covered by a groin vault ceiling combined with ribs made of stone. Some examples are the churches in Csaroda, Márokpapi and Lónya. In what regards the other side of the frontier, Kárpátalja (Subcarpathia), the churches in Nagybégány (Velika Bihany) and Técső (Tiachiv) can be included in this group. It was supposed earlier that these churches are the works of craftsmen who were in close contact with one another. Although this is somewhat uncertain, the family resemblance of the churches is obvious. Moreover, the church-route links these important memories of Hungarian medieval architecture in an interesting manner from a tourist's point of view.

VÁMOSATYA
Reformierte Kirche

Den ursprünglichen Namen der Ortschaft (Atya) wurde aus dem Personennamen gebildet, er kommt 1289 zum ersten Mal in Urkunden vor. Der Pfarrer des Dorfes wird 1321 erwähnt. Das Attribut Vámos erhielt der Ort, um ihn von der gleichnamigen Gemeinde Atya in Szatmár zu unterscheiden. Die Kirche des Dorfes wurde zu Ehren des Heiligen Georg geweiht, sie wurde um 1565 in eine reformierte Kirche umgewandelt. Der nach Osten ausgerichtete Kirchengebäude befindet sich im Zentrum des Dorfes. Das Kirchenschiff hat einen rechteckigen Grundriss, daran schließt sich der gerade abschließende, quadratische und niedrigere Chor an.

Die Ecken sind außer der nordöstlichen Ecke aus schön gehauenen Quadersteinen gebaut. An der Ostwand und der Südwand des Chors befinden sich je ein schmales Spitzbogenfenster. Auf dem östlichen Fenster ist eine rötliche Bemalung zu finden, an der Südwand des Kirchenschiffs befinden sich drei Fenster, das eine ist rund und an dieser Seite befindet sich auch der Eingang der Kirche. In der Achse der westlichen Wand befindet sich auch ein Portal mit Steinrahmen.

Ein spitzbogenförmiger Chorbogen trennt das Kirchenschiff mit der 1769 angefertigten Holzkassettendecke von dem Chor. Den Chor bedeckt ein Steinrippengewölbe, auf dem Schlussstein ist das Wappen des Geschlechts der Gutkeled abgebildet. Der südöstliche Rippenansatz zeigt einen stilisierten Kopf. An der Nordwand befindet sich die mit Stein eingerahmte Sakristeitür, daneben befindet sich die daneben ist die spitzbogenförmige Monstranznische. In der Südwand wurde eine Sitznische ausgebildet. Die Seitenwände sind einheitlich weiß gekalkt, an manchen Stellen zeigt die Restaurierung die aus der Reformationszeit stammende Wandbemalung.

Die Kirche begann man im Jahr 1971 zu erforschen, bei der nachfolgenden Restaurierung bemühte man sich, alle wichtigen architektonischen Details vorzustellen. An der Kirche sind mehrere bauliche Unregelmäßigkeiten vorhanden. Dennoch wurde sie nach Meinung der Forscher in einer Bauperiode errichtet, wahrscheinlich in der Zeit zwischen 1289 und 1334, als die Farkas-Linie des Geschlechts der Gutkeled Besitzer war.

In der Gegend findet man mehrere Kirchen, die einen ähnlichen Grundriss und ebenfalls einen Chor mit geradem Abschluss und Steinrippen-Kreuzgewölbe haben, so zum Beispiel die Kirchen von Csaroda, Márokpapi und Lónya. Jenseits der Grenze gehören die Kirchen in Transkarpatien von Nagybégány und Técső ebenfalls zu

dieser Gruppe. Früher wurde angenommen, dass die erwähnten Kirchen die Werke von miteinander in engem Kontakt stehenden Meistern waren. Auch wenn das nicht sicher ist, ist die Ähnlichkeit der Kirchen auffällig und die Kirchenstraße verbindet touristisch diese wichtigen Denkmäler unserer mittelalterlichen Architektur.

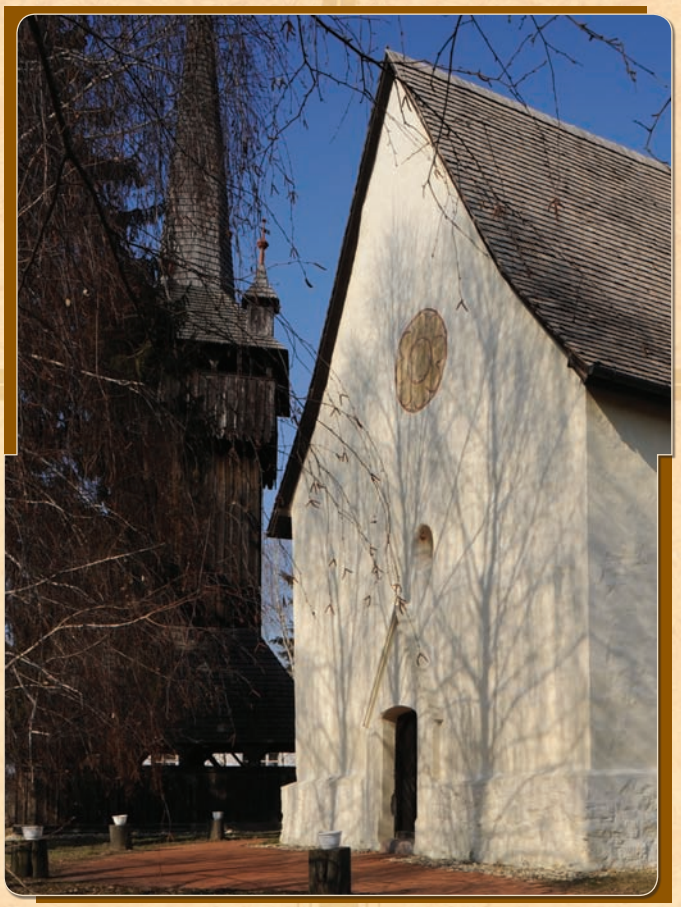

∗ A brossura Juan Cabello leírása alapján készült

+36 30 361 3404

Vámosatya, Szabadság u. 107.

erdei53@freeemail.hu

Partnerség határok nélkül

Jelen kiadvány az Európai Unió társfinanszírozásával készült. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési és Környezetgazdálkodási Ügynökség Nonprofit Kft. felel a kiadvány teljes tartalmáért, mely nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját.

A „Tourist route to the common religious and cultural heritages" című projekt a Magyarország-Szlovákia-Románia-Ukrajna ENPI Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 (www.huskroua-cbc.net) keretében valósul meg az Európai Unió társfinanszírozásával. Az Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz (ENPI) finanszírozási forma az Unió külső határai mentén történő határon átnyúló együttműködések támogatását szolgálja. A HU-SK-RO-UA ENPI CBC Program átfogó célja olyan tevékenységek ösztönzése, melyek egy sokkal intenzívebb és hatékonyabb társadalmi és gazdasági együttműködést eredményeznek Ukrajna és a tagállamok közös határmenti régióiban.

Az Európai Unió 27 tagállamból áll, melyek fokoztosan összekapcsolódnak a know-how, erőforrások megosztásán és sorsaikon keresztül. Ötven eves bővítési folyamat eredményeként kiépítették a stabilitás, demokrácia és fenntartható fejlődés zónáját a kulturális sokszínüség, tolerancia és egyéni szabadságjogok fenntartása mellett. Az Európai Unió megosztja vívmányait és értékeit a határain túli országokkal és népekkel. Az Európai Bizottság az EU végrehajtó szerve.

A Magyarország-Szlovákia-Románia-Ukrajna ENPI Határon Átnyúló Együttműködési Program a 2007-2013-as programozási időszakban kerül megvalósításra a programban résztvevő tagállamok Ukrajnával szomszédos határain. Az Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz (ENPI) finanszírozási forma az Unió külső határai mentén történő határon átnyúló együttműködések támogatását szolgálja. A program általános célkitűzése: Az együttműködés fokozása és elmélyítése Ukrajna Kárpátalja, Ivano-Frankivszki és Csernovici megyéi és a tagállamok támogatott, illetve „szomszédos" határmenti régiói között, környezeti, szociális és gazdasági szempontból fenntartható módon. A program Közös Irányító Hatósági funkcióit a magyar Nemzeti Fejlesztési Ügynökség látja el. A program hivatalos honlapja: www.huskroua-cbc.net.

A Program az Európai Unió
társfinanszírozásával valósul meg

Magyarország-Szlovákia-Románia-Ukrajna
ENPI Határon Átnyúló Együttműködési Program

Tündérmező
Szabolcs-Szatmár-Bereg